

ДЕШЕВА БІБЛІОТЕКА
КРАСНОГО ПИСЬМЕНСТВ

І. ФРАНКО

~~43400~~/187

МАЛИЙ МИРОН.
КРАСНОПИС

№ 187

Ціна 5 к.

№ 187

УКРАЇНСЬКИЙ РОБІТНИК

І. ФРАНКО

МАЛИЙ МИРОН. КРАСНОПИС

43400/187

АВНИЦТВО „УКРАЇНСЬКИЙ РОБІТНИК“

Бібліографічний опис цього видання вміщено в „Літописі
Українського Духу“, „Картковому реєстраторі“ та інших
показниках Української Книжкової Палати

Львівська Філія
Бібліотеки

~~281~~ 0р

Друкарня „Укр. Робітник“

Укрголовліт № 821

Замовл. № 4547

Тираж 15000

Харків

1929

Львівська бібліотека
АН УРСР
№ 31 869

6261
1929
Ф/І
М-190

ДИТИНСТВО У ТВОРАХ ФРАНКА

За часів розквіту свого письменницького таланту Франко написав багато сповідань, присвячених життю дітей: („У кузні“, „У столярні“, „Отець гуморист“ та інші). До числа таких творів належать і оповідання „Малий Мирон“ та „Краснопис“.

Герой першого оповідання—жвавий хлопчик з допитливим розумом, „якийсь не такий, як всі люди“, як казали про нього сусіди. У таких дітей, як малий Мирон, „все змалечку не таке, як у людей: і обличчя і волосся, і вчинки“. Отакий був малим, як розказують про нього, і Франко.

Франкові пощастило розвинути свої багаті природні здібності. Тому допомогло сприятливе родинне оточення. Але не завжди бувало так з багато обдарованими дітьми незаможних батьків—селян. Про долю таких дітей, як малий Мирон, Франко пише: „Коли прийдеться такій дитині вік жити під тісною селянською стріхою, без ширшого досвіду, без ясного знання, коли відмалку нетямущі родичі почнуть натовкати в неї все на такий спосіб, „як звичайно в людей“, то і вдасться придавити вроджений

нахил до своєрідного. Всі невживані і приголомшені здібності дитини зацікавлюють, зав'януть і із малого Мирона вийде кепський господар, або, ще гірше, це одразу приголомшить живість та прудкість характеру, попре його до злого, не можучи розвинути на добре“.

Франкові пощастило мати доброго люблячого батька та дядька, що з усіх сил тяглися „отворити дитині очі і світ“, учити його. Франко вчиться зпочатку у сільській початковій, а потім у так званій нормальній школі ченців.

У великій небезпеці була доля Франкова, як попав він до тої школи, бо учні тодішніх шкіл більше набували розумового та морального каліцтва, аніж потрібного розвитку та життєвих знань. Жорстоке знущання над дітьми ченців та різних пройдисвітів, понаставлених за вчителів глузування, нещадиме биття учнів, безглузді способи навчання, навчання таких наук, що ніякої користі не мали,—ось яка була наука по тодішніх школах. І хоч які були у малого Франка здібності до науки та інтерес до неї, але й йому не легко було вчитися в тій „нормальній“ школі. Але він витримав, подолав оту безглузду тодішню шкільну науку. Ні жорстоке биття, ні ганебна лайка не скалічили ні розуму, ні вдачі Франкової, як скалічила їх ота „нормальна“ школа у багатьох і багатьох інших дітей.

Читаючи оповідання „Краснопис“, нам, а надто учням нашої радянської трудової школи, важко навіть уявити, що було, могло бути отаке навчання, як ото те, що про нього розказує Франко у оповіданні „Краснопис“. Але воно колись було—однакове і у Галичині, і у нас на Україні.

В. Б.

МАЛИЙ МИРОН

I

Малий Мирон—дивна дитина. Батько втішається ним і каже, що він чудово-розумна дитина, але батько, звісна річ, сторонничий суддя. Та й ще Миронів батька—чоловік уже в літах, ледве дочекався дитини, і значиться, яка там будь собі дитина, все вона в нього і золота, і розумна, і гарна. Сусіди тихо шептали собі, що Мирон „якесь не таке як люди“: іде та й розмахує руками, гуторить щось сам до себе, візьме прутик цвякає по повітрі, або стинає головки з будяків та ластів'ячого зілля. Серед інших дітей він несмілий і непроторний, а коли часом і відізветься з чим-будь, то говорить таке, що старші як почують, то тільки плечима стискають.

— Василю,—говорить малий Мирон до малого Василя,—ти доки вмієш рахувати?

— Я? А доки маю вміти? П'ять, сім, парканацять.

— Парканацять! Ха, ха, ха! А то скільки парканацять!

— Ну, скільки ж має бути? Я не знаю!

— Та то ніскільки. От сядь лишень, будемо рахувати.

Василь сідає, а Мирон починає рахувати, цюкаючи за кожним разом бучком о землю: один, два, три, чотири...

Василь слухає, слухає, а далі встав і побіг, Мирон і не помітив: сидить, цюкає і рахує далі й далі. Надійшов старий Рябина, кахикає, харкотить, і охає,—Мирон не чує, все своє. Старий зупинився близь нього, слухає, слухає... Мирон дорахував уже до чотириста.

— А ти, невітцівська дитино, е!—сказав старий своїм звичайним, трохи носовим голосом,—а ти що робиш?

Малий Мирон аж звергся¹ й обернув злякані оченята на старого Рябину.

— Та ти землю святу б'єш, е? Ти не

---

¹ Звергся—скулився.

знаєш, що земляця наша мама? Дай сюди той бучок!

Мирон дав, не розуміючи майже, чого хоче від нього старий. Рябина шпурнув бучок геть у кропиву. Мирон трохи не заплакав, не так за бучком, як за тим, що старий перервав йому рахунок.

— Іди додому та „Отче наш“ говори, е-е-е, аніж маєш такі збитки робити!—сказав старий із суворим видом і пошкандибав далі. Мирон довго глядив за ним, усе ще не можучи зрозуміти, за що це старий прогнівався і чого хоче від нього.

II

Малий Мирон над усе любить бігати сам по зелених, цвітистих лугах, поміж широколисті лопухи та пахучий ромен, любить упиватися солодким запахом росистої конюшини та квітчатися прилипчастими лопуховими гудзиками, яких так і насиляє на себе від ніг до голови. А ще річка, через котру з городу треба йти на пастівник, невеличка, супокійна підгірська річечка, з глибокими, стрім-

кими та обривистими берегами, з глинистим дном, з журчачими бродами, котрих дно покрите дрібними плиточками, оброслими м'яким зеленим водоростом, довгим, мов зелені шовкові пасма,—ота річка то правдива розкіш, то сильна принада для Мирона. Там він цілими годинами любить сидіти, запхавшись в високий зелений косітник або між густе, лапасте листя надбережного підбілю. Сидить і вдивляється у плюзкітливу воду, в мигаючу під напором хвилі траву, в ковбликів, що час від часу вилазять із своїх печер або випливають із глибшого плеса, нипають по дні, шниряючи за водяним хробацтвом, то знов вистобурчують свою тупу, вусату мордочку аж над воду, хапнуть раз повітря та й утікають чим борше в свою криївку, немов би закоштували не знати якої присмаки. А тимчасом сонце жарить із безхмарного, темно-блакитного неба, гріє Миронові плечі і все тіло, але не пече його за широким листом. Любо йому. Невеличкі його сірі оченята живо бігають, дитиняче чоло стягається,—думка починає рушатися.

— Ст сонечко, чому воно таке невеличке, а татуньо казали, що воно велике? То, певно, в небі лиш така невеличка дірка прорі-
зана, що його лиш стільки видно!

Але зараз же в його голові заворушилася й друга думка.

— Ба, а як же воно? Сходить, там дірка мала; заходить то й там дірка. Хіба ж дірка разом із сонцем по небі ходить?

Це не може йому поміститися в голові і він обіцяє собі, що скоро додому, то зараз запитається татуня, яка то в небі на сонце дірка прорізнана?

— Мироне! Мироне!—чути здалека крик. То мати кличе. Мирон почув і схопився, збіг із беріжка над бродок, щоби перейти через річку, та й нараз зупинився. Багато разів уже він переходив через річку, та й нічого, а тепер нараз нова поява впала йому в очі. Він стояв якраз проти сонця і, дивлячися в воду, побачив нараз замість плиткого дна, камінчиків і м'яких зелених пачосів водоросту—одну бездонно глибоку синяву. Він не знав іще, що це небо з води всміхається

до нього, і зупинився. Як же тут іти в таку глибінь? І відки вона взялася нараз? Він став і почав уважно розглядати глибінь. Усе однаково. Він присів. Однаково — тільки при беріжку видно знайомі камінчики та й чути звичайний любий журкіт води на броді. Він повернувся лицем у другій бік, за сонцем: глибінь щезла, брід плиткий, як був. Це відкриття і втішило й здивувало його. Він почав повертатися на всі боки, пробуючи і втішаючись дивним явищем. А про мамин клик і зовсім забув!

І довго так стояв малий Мирон, то схиляючись, то повертаючись над бродом, але лізти в воду все якось не смів. Усе здавалось йому що ось-ось серед плиткого, камінчастого броду земля розскочиться, і зіне бездонна блакитна глибінь під річкою, між високими берегами, і полетить він у ту глибінь далеко-далеко, щезне в ній мов трісочка, кинена в глибску, темну криницю. І хто знає, як довго був би він стояв над бродом, як-би не був надійшов сусід Мартин, що з вилами і граблями квапився до сіна.

— А ти чого тут стоїш? Он там мати кличе тебе, чому не йдеш додому?

— Та я хочу йти, але боюся.

— Чого?

— Та от, адіть!—і він показав бездонну синяву в воді. Мартин не порозумів.

— Ну та чого тут боятися? Адже, плитко.

— Плитко?—спитав недовіжливо Мирон.— А от яка глибінь!

— Глибінь? Ади, що не глибінь,—сказав Мартин, і як був у ходаках, та і перейшов через брід, мало й замочивши їх. Той перехід Мартина осмілив і Мирона, і він перейшов через воду і побіг горі огородам додому.

— Який це дурний хлопець! П'ять літ має, а ще броду боїться,—пробовкнув сусід і пішов до сіна.

III

А коли літом усі старші з хати підуть у поле, Мирон лишається сам, але не в хаті. В хаті він боїться. Боїться „дідів у кутах“, т. б. тіней, боїться череватого комина, чорного внутрі від сажі, боїться грубої дерев'яної

клюки, вбитої в віконце, що в повалі¹ для пропускання диму від скипок, якими світять зимою. Мирон лишається надворі. Там він може собі гуляти, рвати зіллячко і розщипувати на кусники, будувати хатки з трісок і патичків, що на дривітні, або й так собі лежати на приспі та гратися на сонці, та слухати цвіркоту горобців на яблінках, та глядіти на синє небо. Любо йому, і на дитиняче чоло знов хмарка набігає—це думка надходить.

— А чим то воно чоловік усе видить? І небо і землю і тата з мамою?—таке питання насувається йому ні звідси, ні звідти.—Або чим чує? Он каня кевкає, кури кудкудачуть... Що то таке, що я того чую?

Йому здається, що все те чоловік діє ротом, і відить і слухає. Рознімає рот: так і є, видно все, чути все...

— А може ні? Може очима?

Зажмурює очі. Ов, не видно нічого. Рознімає: видно й чути. Зажмурює знов—не видно, але чути.

---

¹ Повала—стеля.

— Еге, так ось воно як! Очима видно, а чим же чути? Знов рознімає і затулює рот—чути! Далі очі—все чути. Аж ось прийшла думка—заткати пальцями вуха. Шум-шум-шум А то що таке? Чути шум, але не чути ні кудкудакання курей, ні кевкання кані. Віднімає пальці—чути кудкудакання, а шуму нема. Другуй раз—те саме.

— Що це таке?—міркує сам собі Мирон.— Еге, знаю вже! Вухами чую кудкудакання, а пальцями чую шум! А якже, а якже.

Пробує раз і другий—так, зовсім так!

А коли поприходили жінці на полудне, він підскакуючи біжить до батька.

— Татуню, татуню! Я щось знаю!

— Та що таке, моя дитино?

— Я знаю, що чоловік очима видить.

По батьковім лиці перебіг усміх.

— А вухами чує кудкудакання, а пальцями шум.

— Як, як?

— Та так, що як не затикати вуха пальцями, то чути, як курка кудкудакає, а як затикати, то чути тільки шум.

Батько зареготався, а мати, гостро позирнувши на Мирона, сказала, намахуючи йому ложкою:

— Іди, прибуду, йди! Такий парубок великий, що вже би далі женився, а такі дурниці говорить! Чому ти ніколи не погадаєш наперед, що маєш сказати, а все десь таке ляпнеш, мов на лопаті вивіз? Таже чоловік усе чує вухами, і шум і кудкудакання.

— А чому ж не чує разом? Тільки як не заткати вух, то чує кудкудакання, а як заткати, то чує шум?—запитав малий.—От потрібуйте¹ сами!—І він справді для перекони заткав свої вуха пальцями.

Мати проворкотіла ще щось, але відповіді на те питання не знайшла.

IV

А вже найбільша була біда Миронові з тим мисленням! Не вмів мислити, та й годі. Що тільки, бувало, скаже, все якесь не таке, як треба, все мати або хто-будь другий каже йому:

---

¹ Потрібувати—попробувати.

— Та чому ти, тумане вісімнацятий, не помислиш уперед, що маєш казати, а так бовтаєш, як той рибак бовтом бовтає!

І що вже бідний Мирон не намучився, щоб вимислити, а потім сказати щось розумного,—ні, не можна, та й годі. Бідний Мирон прийшов до того переконання, що він не вміє мислити!

Ото раз сидить уся родина при обіді довкола великого стільця насеред хати. Мати подає капусту. Капуста добра, з салом, ще й крупами засипана. Всі їдять її мовчки. Малий Мирон укусив разів зо два, а далі задивився на те, що так тихо стало в хаті, ніхто й слова не скаже. Ні відси, ні відти, здається йому, що, власне, тепер йому випадає щось сказати. Але що би тут такого? Треба наперед розмислити, а то всі будуть сміятися, ще й мама насварять. Що би тут сказати? І малий Мирон починає мислити. Ложка, як ніс її від рота до миски, так таки застигла в повітрі враз із рукою. Очі недвижно вперлися в пустий простір, а далі мимовільно зупинилися на образі матері бо-

жої, що висів на стіні; губи тільки рушаються, мов щось шепчуть.

Слуги побачили це, звернулися поміж собою, трунули одно друге ліктями, а дівка-служниця шепнула навіть до старого Івана:

— Ану, він зараз якось дурницю вистрілить.

— Ба, не знати,—почав звільна Мирон,—чому того свята матінка дивиться, дивиться, а капусти не їсть?..

Бідний Мирон, хоть і як мучився, не міг нічого ліпшого придумати, може для того, що його на силу заставляли думати „так, як люди“.

Сміх, регіт, звичайна нагана матери враз із „туманом вісімнадцятим“,—бідний Мирон заплакав.

— Та що ж, коли я не вмію мислити так, як люди!—сказав він, обтираючи сльози.

V

Що з нього буде? Який цвіт розів'ється з того пупінка? Це й проповісти не тяжко. Лучаються по наших селах доволі часто такі дивовижні появи. Все в них змаленьку не

так, як у людей; і хід, і обличчя, і волосся і слова, і вчинки. А коли прийдеться такий дитині вік жити під тісною сільською стріхою, без ширшого досвіду, без яснішого знання, коли від малку нетямучі родичі почнуть натовкати в неї все на такий спосіб, „як звичайно в людей“, то їм і вдасться придавити вроджений нахил до своєрідного; всі невживані і приголомшені здібності дитини заніміють і занидіють у зав'язку, і з малого Мирона вийде кепський господар або, ще гірше, не доразу приголомшена живість та прудкість характеру попре його до злого, не можучи розвитися на добро,—стане він забіякою, ворожбитом, що віритиме у власні привиди, і буде туманити людей із щирого серця.

Але коли така дитина натрапить на любячого, і, що головне, не дуже вбогого вітця, котрий схоче і зможе потягнутися з останнього, щоб своїй дитині отворити очі і світ, то тоді— що ж тоді? Чи ви думаєте, що доля дитини стане кращою, так, як звичайно розуміють люди кращу долю? Коби не так!

У школі дитина хапатися буде науки на диво, впиватися буде нею, як недужий свіжим повітрям, і скінчить на тім, що перейметься правдами науки і забажає перевести їх у життя. І стане малий Мирон гарячим проповідником тих правд, понесе їх між темних і пригноблених, під рідні сільські стріхи... Ну, і незавидна чекає його доля! Навіститиме він і стіни тюремні і всякі нори, муки та насилля людей над людьми, а скінчить тим, що або згине десь у бідності, самоті та опущенню на якімось піддашшю, або з тюремних стін винесе зароди смертельної недуги, що перед часом зажене його в могилу, або, стративши віру в святу, високу правду, почне заливати червяка горілкою аж до цілковитої нестями. Бідний малий Мирон!..

КРАСНОПИС

У просторій другій класі нормальної школи отців Василіян¹ у Дрогобичі тихо, хоч мак сій. Наближається година „красного писання“, страшна для всіх не так самим предметом, як радше особою вчителя. В Василіянській школі на всі предмети вчителі—сами отцове, а тільки для науки писання вони наняли собі світського чоловіка, якогось бувшого економа чи наставника, пана Валька. Пану Валькові ще й досі здається, що він економ: хоч із нагайкою ходити тепер не випадає, але все-таки він не помітується² хоч тростівки і ніколи не занедбує робити з неї відповідного вжитку. Очевидна річ, що діти, піданні хоч-би тільки на годину власті такого вчителя, дрожать наперед, і

¹ Орден монахів Василіянців

² Помітуватися—гордувати, цуратись.

„красне писання“ є для них найбільшою мукою.

Малий Мирон один сидить спокійний, майже веселий, у лавці. Він дивується, чому це нараз так тихо стало в класі, коли один смільчак, висланий на коридор на звідини¹, вбіг до класи і крикнув: „Валько прийшов!“ В тій самій хвилі тихо стало в класі. Малий Мирон не знає ще пана Валька. Він іно-що прийшов із сільської школи, батько записав його до другої нормальної класи в отців Василян, і нині перша година красного писання. І хоч на селі він у писанню був дуже слабкий, не вмів ні пера відповідно взяти в руку, ні вивести гладко та рівно одного штриха,—то все-таки він дитина, не йому журитися наперед тим, чого ще не знає. Він здивувався, чому це нараз так тихо стало, але про причину не смів допитуватися нікого зі своїх сусідів—він же з ними досі дуже мало знайомий. Та й зрештою його це й небагато обходило. Серед тої, для інших страшної й тривожної, тиші він тим вигідні-

---

¹ Звідини—розвідка.

ше віддався найлюбішому заняттю—думкам про свою рідну сторону. Не можна сказати, щоби він тужив за нею: він знав, що щопонеділка побачить і батька і матір. Він тільки думав собі, як то гарно буде, як колись, літом, приїде додому, буде міг знов свobodно бігти по пастівниках, сидіти над річкою або бродити по ній за ковблями¹; це були думки радше веселі, ясні, блискучі, а не тужні, жалібні.

Малий Мирон розкішно нирав у тій красоті природи, що розцвітала в його уяві серед сірих, холодних стін Василіянської школи, і не думав про погрозу, що наближалася над класу.

— Ба, а ти собі чому не прилагодиш скриптури² до писання?—запитав стиха один сусід Мирона, стусуючи його під бік.

— Га?—відповів Мирон, немило збуджений із свого золотого сну.

— Скриптури приладь до писання!—повторив товариш і показав Миронові, як по-

---

¹ Ковблі—рід риби

² Скриптура—зошит

класти скриптури, як каламар і перо після приписів пана Валька.

— Іде вже, йде вже!—пронісся шепіт по класі, мов при наближенню якого грізного царя, коли на коридорі залунали кроки вчителя „красного писання“. Швидко потім отворилися двері класи і Валько ввійшов. Мирон позирнув на нього. Вчитель своєю подобою зовсім не пригадував ніякого царя. Це був середнього росту чоловік, з коротко обстриженим волоссям на круглій баранячій голові, з рудими короткими вусами і рудою гіспанською борідкою. Його широке лице і широкі, міцно розвинені вилиці враз із великими, на боки повідгинаними ушима надавали йому вираз тупої упертості й м'ясоїдності. Невеличкі жаб'ячі очі сиділи глибоко в ямках і блимали відтам якось злобно та неприязно.

— Ано!—крикнув він грізно, зачинивши за собою двері класи і помахуючи тростиновою, вигинчастою паличкою. І від того крику, немов від вітрухмарної літньої днини хилється разом колосся жита, так само

похилилися додолу голови вісімдесяти п'яти школярів над писемними синьо та червоно полінійованими скриптурами. В руці у кожного школяра тремтіло перо. Один тільки Мирон, що ще не знав Валькової вдачі, сидів обернений лицем до класи і вдивлювався в нового вчителя.

— А ти що?—крикнув, визвірившись на нього, Валько і просто направив кроки до нього.

Малий Мирон так і остовпів з наглого переполоху. Він якимось несвідомим поривом обернувся і заложив своє тіло в таке положення, в яким уже з минуту трепещали його товариші.

Валько взяв в руки крейду, приступив до таблиці, розмахнувся і почав писати. Зразу писав тільки букви, малі й великі, самоголосні й суголосні, без ніякого впрочім значіння. Але далі-далі дійшов і до слів, а в кінці й до цілих речень, як наприклад: „Бог сотворив світ“, „Чоловік має дві руки“, „Земля мати наша“. Вичерпавши таким способом свою мудрість, показавши вповні своє знання

красного писання в численних викрутасах та довгих, як світ, і рівних, як ковбаси, хвостиках, Валько положив крейду, відступився, зирнув ще раз з уподобою на записану таблицю і, відтак обернувшись до трепечучої класи, крикнув грізно:

— Писати!

Його наукова діяльність в тій хвилі щасливо скінчилася,—тепер починалася його економська діяльність. Щоб показати це наглядно, він сильно стріпнув пальцями, щоби стрясти з них учений крейдяний порошок, і замість нього взяв у руки свою тростину. І немов орел слідить з гори за добычею, так і він, озираючись по класі, зійшов із підвищеного градусу¹ і почав свій обхід.

Перший, на котрого навинула його зла доля, був якийсь маленький, слабенький і дуже заляканий школяр. Він увесь у поті, нагнувшись над скриптурою, працював із всієї сили, щоби вдержати перо в дрижачих паль-

---

¹ Градус—це підвищення в школі, де стояв стіл, за яким сидів вчитель. Повести на градус, це значить, положивши на вчителеве крісло, бити учня.

цях і що-хвилі позирав на таблицю, стараючись виводити на папері такі самі кручки, гачки та ковбаси, які вивела вправна економська рука на таблиці. Та ба, рука його дрижала, кручки, гачки та ковбаси виходили ломані, нерівні,—навіть перо непослушне що-хвилі крутилося в пальцях, скрипіло, порскало, немов гнівалося чогось і бажало як найшвидше з них видобутися.

Валько став над ним, мов кат над душею, і, злобно всміхаючись, не кажучи й слова, почав приглядатися його роботі. Бідний хлопець прочув лихо і до решти стратив усяку власть над своєю рукою і над непослушним пером.

— То ти так пишеш?—процідив звільна Валько, але тим швидше свиснула в повітрі його тростина і оперезала змією плечі бідного хлопця.

— Ой-йой-йой! — заверещав він, але зараз же й утих, стрітивши грізний, гадючий погляд учителя.

— Ти не вмієш ліпше писати? — питав Валько.

— Вмію, вмію!—лепетів хлопець, сам не знаючи, що лепоче.

Учитель-економ може й справді вірив, що хлопець уміє ліпше писати і що тільки на збитки йому¹ силується писати погано чи може з великої любови до його тростинки.

— Ну, то вважай же!—і Валько пішов далі, не переконавшись, які спасенні плоди принесла його докладна наука. Впрочім йому й байдуже було до тих плодів,—він тепер був тільки економом і більше нічим. Очі його вже звернулися в другий бік і в другім куті класи вигляділи іншу жертву. Там сидів єврей, що по стариній привичці свого роду писав у задгузь², силуючися виводити Валькові викрутаси від правої до лівої руки, від кінця стрічки до початку. Одну стрічку він уже совершив таким способом і саме розпочав другу від слів „сот бог а з к сир“. Написана, готова вже стрічка виглядала яко тако, але нова, неготова ще, зачата від кінця, вколола Валька в очі.

¹ На збитки йому—пустуючи.

² З-заду наперед, цеб-то справа наліво.

— А ти як пишеш, Мойше?—закричав він, прискакуючи до єврея.

Валько всіх євреїв у класі кликав „Мойше,“—хіба що це були сини багатих міських „тузів“, перед якими він мав великий респект¹.

Єврей, на прізвище Ионас Туртeltaвб, почувши той викрик і побачивши надскакуючого ворога, знітився і скулився, як слимак у своїй халабудці, і перестав писати.

— Ха, ха, ха!—реготався Валько, призираючися писанню єврея.

— Пане професор... — зачав єврей і за-п'явся.

— Ходи сюди!

І не чекаючи, аж Йойна вийде з лавки, взяв його за вухо і потяг на середину.

На вид бідного Йонки, скуленого, тремтячого і заслиненого зо страху, вся класа голосно зареготалося, хоч усякий і собі тремтів і кулився... Але така вже сила тиранського притиску, що досить тиранові всміхнутися, а всі, що стоять під його гні-

¹ Респект—повага, шана.

том, будуть реготатися без огляду на те, що регочуться власне сами над своєю не- долею.

— Ходи до таблиці! Ану, пиши!

Валько змазав власною рукою часть свогого письма і втиснув єврею крейду в руки. Єврей почав писати своїм звичаєм, у задгузь. Наново зареготалася класа, всміхнувся Валько, але зараз же заворсилося його лице, він обернувся до останньої лавки, де сиділи самі найбільші і найдужчі хлопці, і крикнув:

— Ану, дайте-но йому!

Єврей затремтів цілим тілом і залебонів щось, але швидко прискочили до нього два товариші-посіпаки і повели на градус. Тихо стало в класі. Замість сміху, блідість виступила на всіх лицах,—тільки болючий вереск Йонки лунав посеред мурованих стін Василіянського монастиря.

— Досить із нього! — сказав Валько, і Йонка хлипаючи пішов на своє місце.

Сповниши це високо педагогічне діло, Валько почав знов свій обхід по класі і

знов посипалися удари його тростинки по плечах та по руках бідних хлопців.

Яке вражіння зробила ціла ота наука на Мирона, цього сказати годі. Він раз-у-раз дрижав, мов у лихоманці; йому шуміло в ухах і крутилося в очах, мов серед бурі. Йому так і мерещилося, що й його не мине ота буря, що кожний удар страшного вчителя паде на нього. Написані слова і стрічки скакали перед його очима, надувалися і переплутувалися, виглядали ще поганіше, ніж були на-правду. Він і сам не знав, коли перестав писати,—сіра наволока стояла перед його очима.

— То ти так пишеш?—гукнув Валько над його головою.

Мирон встрепенувся, вхопив за перо, шалапнув ним у чорнило і поволік по папері мов тура за роги.

— Чи ти не знаєш, як держати перо?

— Не знаю!—прошепотів Мирон.

— Що? — ревнув Валько.—Я тобі не показував уже десять раз, не раз?

Мирон зачудовані очі встромив у розлю-

чене Валькове лице. Але, замість відповіді, Валько стиснутим кулаком ударив хлопця в лице. Малий Мирон, мов косою підтятий, повалився на лавку, а з лавки на підлогу. Кров обілляла його лице.

— Підійміть його!—крикнув Валько. З задньої лавки прискочили два, ті самі, що перед хвилиною парили Йонку, і підняли зомлілого Мирона. Його голова не держалася на в'язах і хилилася додола, мов у мерця.

— Біжіть по воду!—командував далі Валько і ще раз поглянув на Мирона.

— То що за хлопець?—спитав він.

— Мирон,—відповів „цензор“, найстарший віком і найдужчий силою в класі, котрого отцове настановили наставником над товаришами.

— Що за один?—питав далі Валько.

— Одного хлопа син з Н...

— Хлопський син! Тьфу, якого біса тим хлопам пхатися сюди!—проворкотів Валько. В нього відлягло від серця. Він зачав був трохи побоюватися свого вчинку, але хлопський син — значить можна його бити і

з'обіжати, як хочеш, ніхто за хлопським
сином не впімнеться.

Валько не помилився в своїй рахубі. Ніхто
не впімнувся за хлопським сином. Нелюд-
ський поступок учителя-економа уйшов йому
гладко так, як і многі його нелюдські по-
ступки. Тільки в серці хлопського сина він
не пішов гладко, а стався першим насінням
обурення, погорди і вічної ворожнечі про-
тив усякого неволення та тиранства.

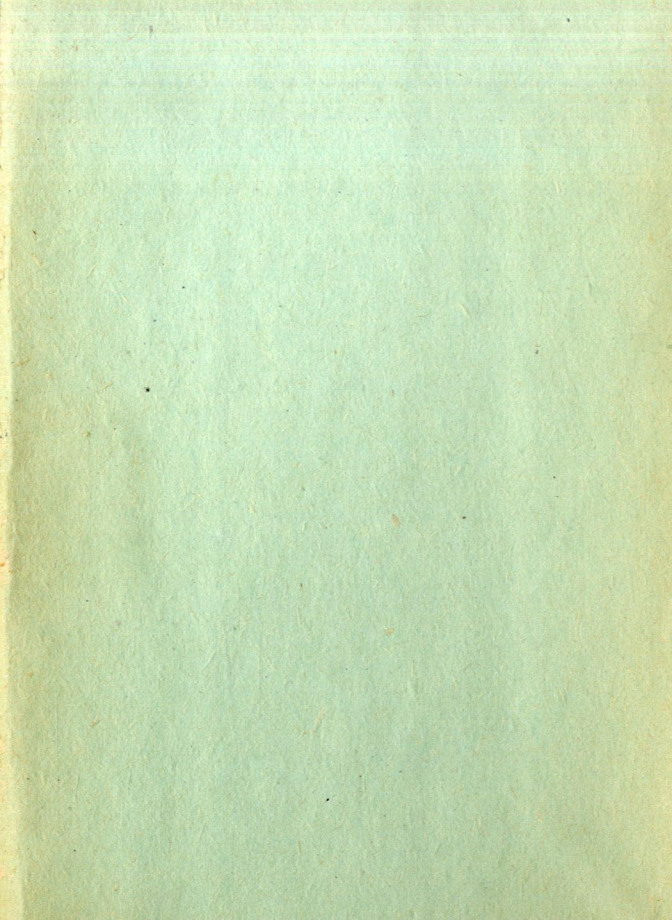
1879.

З М І С Т

	Стор
Малий Мирон	5
Краснопис	19

31.869

Ф ————— I
          М-190   1929

ДЕШЕВА БІБЛІОТЕКА
КРАСНОГО ПИСЬМЕНСТВА

І. ФРАНКО
~~43400~~/187
МАЛИЙ МИРОН.
КРАСНОПИС

№ 187   Ціна 5 к.   № 187

український робітник